

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості

Українська лялька – оберіг

Варвара Гончарова
керівник гуртка «Чарівний олівець»

Слов'янськ – 2023 р.

Народна іграшка є специфічним витвором. Вона мусить мати пізнавальну цінність для дитини, відображати явища реального світу в доступних їй формах. Народна іграшка повинна не тільки нести інформацію, а й бути естетичною, втілювати оригінальну ідею. Використання її збагачує, урізноманітнює ігрову діяльність дітей, розширює сферу пізнання світу і свого народу, розвиває традиційні для національної, господарської, побутової культури навички. Дитина сприймає народну іграшку і як витвір мистецтва, що сприяє її духовному збагаченню. Отже, народна іграшка дає дитині те, чого не може дати сучасна іграшка. Існуючи поряд, вони доповнюють одна одну.

Є різні види народних іграшок в залежності від способу виготовлення, матеріалів, особливостей певного регіону, де вона виготовляється, призначення.

Але великим попитом у дітей завжди користувалися народні ляльки, які мали різний вигляд та створювалися з різних матеріалів - тканини, одягу, сіна, соломи, сезонних овочів тощо. Процес виготовлення, наприклад, ляльок з тканини в різних регіонах називали «в'язати ляльку», «крутити ляльку» (Київська, Полтавська, Черкаська обл.), робити ляльку (Івано-Франківська обл.), «шити ляльку».

Однією з найпоширеніших серед українських народних іграшок є лялька-мотанка - символ жіночої мудрості, родинний оберіг. Здавна у кожній родині лялька-мотанка виконувала роль оберегу, була символом мудрості, берегинею роду, символом матері-прародительці та зв'язку між поколіннями, одна із найдревніших іграшок і сакральних (священних) істот нашого народу, якій тисячі й тисячі років. Скільки існує людство, стільки років цій іграшці, яка повинна була дитину заспокоїти, нагодувати і зберегти. Бо мати, залишаючи дитя, замотувала фрукти чи хліб у шматочок тканини, прив'язувала паличку і давала, як іграшку, тому в основі ляльки був хрест.

Людина вигадувала ляльку-мотанку, подібну собі, як забавку для дитини, як оберіг дому. Виготовляючи цей сакральний предмет, жінки вкладали у неї свою енергію, певні думки і побажання. Ляльку-мотанку передавала мати дочці, коли віддавала до іншого роду, а дочка, у свою чергу, своїй дитині. Це ніби ниточка, яка зв'язувала увесь рід. Наші пращури вірили, що лялька є посередником між живими та тими, хто ще народиться. Тому на заміжжя дівчини разом із рушниками і сорочками в скриню до приданого клали ляльки. Робили їх дуже ретельно: одягали в українське народне вбрання як наречену, плели вінок на голову і обов'язково «додавали» нареченого, щоб була пара.

Обличчя у ляльки-обрегу не робили, тому що люди остерігалися пов'язувати її з конкретною людиною бо вважалося, якщо ляльці зробити обличчя, а особливо очі, в них може влетіти дух живої істоти.

На обличчі намотували хрести і виготовляли їх на різні потреби: аби людина одужала, аби пішов дощ чи навпаки припинилася злива, вщух буревій. Сакральна істота з хрестом замість обличчя, символізувала гармонію вертикалі (духовності) і горизонталі (земного розвитку людини), тобто допомагала

гармонізувати простір. Такі іграшки повинні знаходитися на покуті зі сторони сходу сонця, над ліжечком дітей (оберігати дитину), над дверима (зустрічати і проводити гостей).

Усі елементи одягу мотанки є символічними:

спідниця - уособлює землю;

сорочка - три часи: минулий, теперішній і майбутній;

головний убір - очіпок, стрічка чи хустка - зв'язок із небом...

Значення кольорів

- **зелений** - колір здоров'я та багатства;
- **червоний** - колір життя, вогню, кохання;
- **жовтий** - колір сонця, пшениці, землі;
- **синій** - колір творчості та саморозвитку;
- **фіолетовий** - колір мудрості.

Велику силу має вишивка на одязі ляльки, особливо, якщо це вишивка старовинна, яка несе в собі древню символіку і позитивну енергію багатьох поколінь.

Лялька-мотанка ні в якому разі не шиється, не проколюється голками чи шпильками - виключно мотається. Звідси і назва - мотанка. Голку можна застосовувати лише при виготовленні одягу для ляльки і ні в якому разі не пришивати нічого до самої лялі! І Не колоти її!

Різновиди ляльок-мотанок

Берегиня

Її зображують із руками, піднятими вгору в молитовному жесті або з опущеними вниз. Коли руки підняті вгору - Богиня закликає небо допомогти засіяти ниву, зачати нове життя на землі. Коли руки опущені вниз - Богиня благословляє землю на народження, принесення плодів, дарів.

Лялька - Багаторучиця

Свою назву лялька отримала за наявність великої кількості рук (п'ять пар рук). Таку ляльку полюбили господині, її підвішували над прялкою чи піччю для того, щоб господиня встигала робити всю хатню роботу. А лялька допомагала їй у цій справі. Народ вірив, що в мотанці знаходиться дух предків і що вона може передавати досвід з покоління в покоління. Українці вважали, що цей символ приносить їм багатство та успіх.

Мати з дитиною

Лялька з діточками нагадує іконописний образ Богородиці. Її дарують новоствореним сім'ям. Ганчіркову ляльку - берегиню, вироблену власними руками, мати дарувала донечці перед весіллям, благословляючи таким чином на щасливе заміжжя. Гості теж дарували ляльок з побажанням, щоб в них народилося багато діточок.

Весільна

Найретьельніше готували ляльку для нареченої та напередодні народження дитини. Таку мотанку вбирали дуже гарно. Іноді українці вірили, якщо дітки у великій родині довгий час бавляться мотанкою, треба чекати лелеку.

Лялечка-круп'яничка

Лялечка-круп'яничка (зерновушка) всередині наповнюється крупою (зерном). Вважалося, що вона приносить в дім достаток, благополуччя, допомагає досягти успіхів у роботі. Раніше робити ці амулети починали восени і використовували зерно з зібраного врожаю. При виготовленні такої ляльки заборонено застосовувати подріблену крупу або пластівці, обов'язково лише ціле зерно: пшеницю, перловку, гречку, пшоно, горох.

Але враховуючи сучасні технології, тенденції та інновації розвитку іграшкового бізнесу, інтересу дітей та дорослих до українських сувенірів, зростанню попиту на ляльки, їх все частіше можна зустріти у крамницях у національному вбранні, або елементами одягу та прикрас, притаманних певному регіону України, культурі та традицій українського народу. Сьогодні дуже багато

народних ляльок – сувенірів виготовляють власноруч майстрині різного віку, які мають свій стиль та цікаві ідеї щодо технології виготовлення та оздоблення іграшок.

Інструкційна карта

Українська лялька - оберіг

Інструменти і матеріали:

Тканина льон зеленого і тілесного кольорів

Нитки зеленого і тілесного кольорів

Олівець простий

Штучне волосся

Штучні маленькі квіти для віночка

Стрічки кольорові (до 12 штук різних кольорів довжиною 10 см. шириною до 1 см.

Пензлики з тонким і товстим ворсом

Акрилові фарби

Склянка з водою

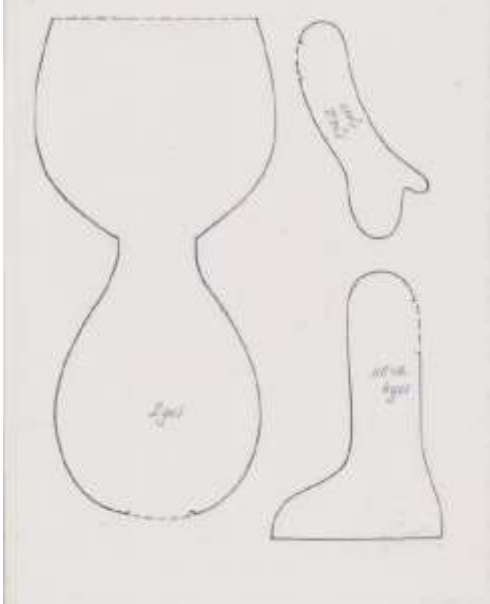
Синтепух

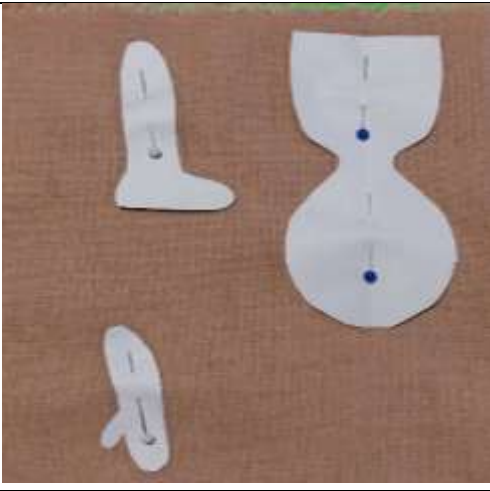
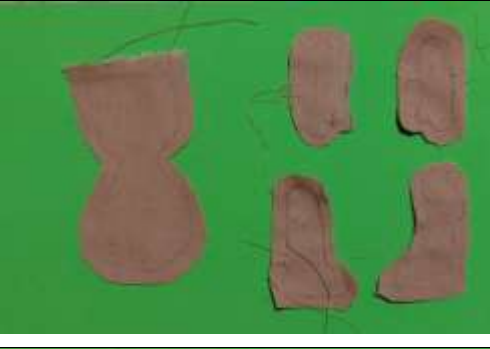

Швейна машинка

Ножиці

Гудзики у кількості 4 штук

Шаблони

№ з/п	Послідовність виготовлення	Графічне зображення
1.	Виготовляємо шаблони або використовуємо готові з Інтернет мережі.	

2.	<p>Розміщуємо шаблони тулуба, рук та ніг ляльки на тканині тілесного кольору, пришпилюємо їх голками, обводимо та вирізаємо (тулуб 2 частини, руки та ніжки 4 частини)</p>	
3.	<p>Складаємо деталі по 2 однакових частини (тулуб, пара рук та ніг) на зворотній бік та прошиваємо на швейній машинці по краям всі деталі (залишаємо отвори для наповнення синтепухом)</p>	
4.	<p>Вивертаємо на лицьовий бік всі деталі</p>	
5.	<p>Наповнюємо деталі синтепухом, зашиваємо отвори</p>	

6.	Пришиваємо за зразком ручки на гудзики, проколюючи наскрізь тулуб від одної руки до іншої. В такий же спосіб пришиваємо ніжки	
7.	Малюємо обличчя ляльки за власним бажання	
8.	Пришиваємо штучне волосся або приклеюємо по верхній частині голови	

		
9.	<p>Шиємо плаття за розміром тулуба ляльки, оздоблюємо його мереживом, квітами. Виготовляємо вінок.</p>	